

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ СПОРТУ ЯК ПРОДУКТУ СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Влада Білогур

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Становлення і розвиток сучасної цивілізації пов'язані з низкою соціально-практичних і світоглядних проблем, до числа яких слід віднести проблеми соціокультурного реформування українського суспільства, яке має своїм безпосереднім вигоком процес становлення спортивної та здоров'язберігаючої нації України, в основі утворення якої лежать концептуальні засади філософії спорту, її ціннісно-сміслові параметри функціонування, що мають важливе праксеологічне значення. У сучасних умовах формування спортивної нації України важливо надати відповіді на цілий ряд питань теоретичного і практичного характеру філософії спорту, тому що структурна зміна спортивних цінностей молоді в умовах реформування суспільства є не просто соціокультурним процесом, а соціальною і гуманітарною проблемою.

Актуальність дослідження етапів становлення і розгортання філософії спорту як продукту сучасної цивілізації в умовах глобалізації, зумовлена тим, що будь-яка галузь знання, у тому числі філософія, досягнувши певної стадії зрілості, вимагає рефлексії власних підстав буття, у даному контексті – спортивної сфери, спортивного буття, спортивної діяльності, спортивної особистості. Серед таких підстав варто назвати наступні.

По-перше, актуальність наукового дослідження зумовлена як недостатньою теоретичною розробленістю визначеної теми, пов'язаною із зростанням досвіду філософсько-праксеологічної концептуалізації та практично-світоглядного значення в умовах глобалізації та окреслювання векторів теоретичної рефлексії змін у спортивному розвитку, так і визначеною політикою сучасної держави. У країнах сучасного світу спортивна політика є одним з найвизначніших, пріоритетних шляхів роботи держави, яка постійно реалізується і моделюється, зважаючи на її можливості на різних рівнях (соціальному, економічному, законодавчому та організаційному), для утворення сприятливих передумов життєвого самовизначення та самореалізації молоді, вирішення її нагальних проблем, підтримки інноваційної спортивної діяльності, громадської активності. Також актуальним є визначення онтологічних причин, оскільки саме життя потребує удосконалення онтологічних засад спортивного буття, викликаного поглибленням знань про його природу, сутність, динаміку, структуру та оптимізацію.

По-друге, незважаючи на поширене використання поняття «філософія спорту» в сучасній науковій соціально-філософській літературі, воно є ще не розробленим і, наразі, переживає період свого становлення і розвитку; існує термінологічна

невизначеність щодо предмету дослідження, адже більшість дослідників присвячують свої праці окремим елементам спортивної сфери або акцентують увагу на одному з аспектів (як правило, економічному чи соціальному), не зважаючи на інші, не менш важливі межі цього соціального явища.

По-третє, державне регулювання спортивного розвитку викликане праксеологічними причинами, тобто масштабними трансформаціями у контексті глобалізації та глокалізації (регіоналізації) сучасного соціального світу, що істотно актуалізують проблеми філософії спорту, які детермінуються економічними, політичними, культурними підвалинами.

По-четверте, когнітивні причини полягають у тому, що концептуалізацію філософії спорту не можна створити, не розвинувши ринкові засади сучасного спортивного світу та наявні загально-цивілізаційні причини, що охопили планетарне життя цивілізації з усіх боків і спрямовують його в єдине еволюційне річище спортивного розвитку.

По-п'яте, потребують удосконалення детермінанти оптимізації державного управління у сфері спорту в умовах глобалізації, адже вітчизняна думка, сприяючи становленню української державності, має пояснити засади і зміст стратегії спортивної політики сучасного українського суспільства, визначити матеріальні й духовні пріоритети, непередбачувані ризики і недоліки, або загрози, що стоять на цьому шляху [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор. Автор спирається на думку професора М.Я. Сарафа, в контексті творів якого виокремлюється думка про спорт, понятійно-категорійний апарат якого ще не відповідає реальності. Комерціалізація і професіоналізація сучасного спорту викликає протест у романтично налаштованих прихильників філософії олімпізму типу П. де Кубертена. На його думку, вже сьогодні з'являються сучасні проекти повернення доброго імені спорту, відродження гуманістичних ідеалів олімпізму, реалізації гуманістичної моделі спорту, проте актуальними залишаються питання «Чи це реально? Чи не є такі спроби утопією?»

Як у житті так і в спорті, все постійно змінюється, відображаючи своєю динамікою мудрість людської думки. Багато філософських вчень, на різних етапах історії, в минулому залучали концептуальні засади «філософії спорту» до свого вжитку: філософські вчення Давньої Індії, Китаю, Єгипту; давньогрецька, антична філософія – класична форма філософії (Парменід, Геракліт, Сократ, Демокріт, Епікур, Платон, Аристотель); середньовічна філософія – патристика та схоластика; філософія епохи Відродження (Г. Галілей, Б. Телезіо, Н. Кузанський, Дж. Бруно); філософія Нового часу (Ф. Бекон, Р. Декарт, Т. Гоббс, Б. Спіноза, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д. Юм, Г. Лейбніц); французький матеріалізм XVIII ст. (Ж. Ламетрі, Д. Дідро, К. Гельвецій, П. Гольбах); російська релігійна філософія (В. Соловйов, С. Булгаков, С. Франк, П. Флоренський, М. Бердяєв, Л. Шестов, В. Розанов); філософія космізму (М. Федоров, К. Цюлковський, В. Вернадський); українська філософська думка (Ф. Прокопович, Г. Сковорода).

Західна філософія глобалізму, як новітня сфера наукових досліджень, спирається

на низку теоретичних концепцій, серед яких слід назвати роботи Р. Робертсона, М. Кастельса, І. Валлерстайна, С. Гантінгтона, Е. Гідденса, М. Уотерса, У. Бека, Г. Йонаса, Е. Тоффлера, Ф. Фукуями, З. Бжезинського, К. Пошпера, Д. Белла, Р. Арона та інших. У більш актуалізованому відношенні, спрямованому на дослідження глобалізації в контексті постіндустріальної реальності, розроблені концепції Р. Дарендорфа, Ф. Нушелере, Д. Белла, В. Іноземцева, В. Ляха, Ю. Павленка. Найбільш відомими працями, в яких розглядаються цивілізаційні аспекти цього феномена, можна вважати роботи Є. Сміта, К. Гірца, С. Гантінгтона, З. Бжезинського. Взаємовідносини суспільства і спорту в глобалізаційному контексті піддавали аналізу З. Батман, Дж. Гелбрейт, Д. Медоуз. Етичні аспекти глобалізації досліджували А. Етціоні, К. Апель, Н. Луман, Е. Макінтайр, Ч. Тейлор, Д. Бьолер та інші. Проблеми людини осмислювали В. Білогур, М. Злотіна, В. Іванов, М. Тарасенко, В. Табачковський, Г. Заїченко, І. Бичко, В. Нікітенко, М. Попович, С. Кримський, В. Андрущенко, Є. Бистрицький, В. Воронкова, В. Молодиченко. В результаті цього осмислення новітній погляд на світ людини у світі спорту багато в чому ґрунтується на положеннях «ренесансного гуманізму».

Мета наукового дослідження – сформулювати теоретичні засади сучасної концепції філософії спорту як системи пізнання проблем спорту, що є однією з найсучасніших форм оптимізації гуманного потенціалу спортивної сфери.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- виявити теоретико-методологічні виміри філософії спорту як нового наукового напрямку і нової навчальної дисципліни;
- показати становлення і розвиток людиновимірної парадигми філософії спорту в умовах глобалізації в контексті визначення теоретико-методологічних засад;
- розкрити антропологічні, знаково-символічні, комунікативні та аксіологічні виміри сенсожиттєвої рефлексії особистості спортсмена в умовах глобальної трансформації сучасного соціуму;
- з'ясувати екзистенційні, метафізичні, онтологічні засади спорту як оптимуму буття та самореалізації особистості;
- показати зміни в освітній політиці держави у галузі спорту та розкрити умови формування здоров'язберігаючої нації як пріоритет розвитку фізкультурно-спортивної галузі в сучасній Україні в умовах глобальної трансформації людства;
- представити досвід філософсько-праксеологічної концептуалізації філософії спорту в епоху постмодерну та можливості його гуманізації як соціальної практики.

Гіпотеза дослідження. У сучасному суспільстві, в умовах якого інституціоналізація спорту все більше детермінована тенденціями орієнтації на професіоналізацію і комерціалізацію спорту, спорт виводиться за межі фізичної і духовної культури, орієнтованої на тотальне виявлення сутнісних сил людини.

Останнім часом виявляються тенденції переважання не тільки змагальної, а й комерційної стратегії, в контексті якої фінальний результат втрачає зв'язок з розвитком сутнісних сил людини, постільки порушується гармонія між гуманістичною сутністю спорту і тими способами і засобами, які покладені в основу досягнення результату і втрати людиновимірності спорту як соціальної практики.

Ми прагнемо довести, що наше суспільство повинно позбавлятися такої практики на користь збереження цілісності особистості та соціокультурного призначення спорту, який сприяє більш повному розкриттю сутнісних сил людини.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація. Серед найбільш гострих суперечностей та дискусійних питань філософії спорту в вимогах комерціалізації і професіоналізації вирізняється розбіжність між суспільною вагою спортивної перемоги і платою за спортивну перемогу будь-яким коштом, особистим здоров'ям. Ця драма нашої ментальності показує, що спортсмен жертвує особистим здоров'ям за власним бажанням і усвідомлено, але функціонери від спорту закривають на це очі. Як відмічає Х. Ленк, вбачається тільки один вихід з цієї ситуації – необхідно створювати здоров'язберігаючі, наукоємні технології спортивної підготовки, які будуть конкурентоспроможними по відношенню до допінгової в контексті відчуження та маніпуляції особистості [2, с. 112-125].

Ці питання, безперечно, хвилюють керівників спорту, управлінців, громадськість: «Бути чи не бути спорту вищих досягнень?», «У якому напрямку повинні розвиватися фізична культура і оздоровчий спорт?», «Як ліквідувати дефіцит фінансових коштів на спортивну інфраструктуру?», «Що необхідно для розкриття потенціалу, який закладений як в окремих особах, так і у фізкультурно-спортивній діяльності кожного суб'єкта?» Дуже значущим є ставлення громади до питань спорту та його представників – відомих спортсменів, переможців Олімпійських ігор світу, Європи. Світова громадськість пишається небаченими здатностями обдарованих спортсменів, які показали всесвіту, що величезною роботою, прагненням до мрії і потужним натиском, вони можуть перемагати і сприяти іншим створювати диво. Отже, тріумфатори першості надихають всіх людей на всіх континентах і морально, і духовно, і культурно. Вони збагачують молодь своїми перемогами у спорті, зацікавлюють її, захоплюють, сприяють залученню дітей до занять фізкультурою та спортом. Такий вплив визначних спортсменів на молоде покоління дає позитивний ефект, стимулює прагнення молоді не тільки рівнятися на окремих особистостей, але й піднімає фізкультурно-спортивний рух в цілому, розвиваючи спорт як соціально-ціннісну і тілесно-духовну систему [3, с. 68-73].

Філософія спорту, як новий науковий напрямок і навчальна дисципліна, включає аналіз прогнозування зростання досягнень спорту як соціокультурного феномена в умовах глобалізації та євроінтеграції, вивчення світового досвіду розвитку спорту у передових країнах, нових нетрадиційних різновидів спорту. Зацікавленість людей у нових видах спорту утворюється у зв'язку з прагненням опанувати все нові і нові види діяльності. Також для тих, хто займається нетрадиційними видами спорту, існують деякі обмеження – вік, рівень фізичної підготовленості, матеріальні можливості. Зараз є дуже багато видів спорту, що є доступними, цікавими, розвиваючими людину розумово і фізично. Але традиційне ставлення до занять фізичною культурою і спортом, при всіх перевагах, все одно потребує переосмислення цілей і задач, створення правової бази для розвитку нових, нетрадиційних напрямків фізкультурно-спортивної діяльності [4, р. 12]. В наш час

підвищується інтерес до різних прогнозів, передбачень і закономірностей, які розкривають майбутнє розвитку будь-якої галузі людської діяльності, а особливо у галузі спорту, де вже минулий вік поставив перед нами безліч проблем.

Саме тому, людинолюбна спрямованість спорту затребувана суспільством як явище глибоко культурне і гуманістичне, що у своєму підґрунті здійснює одну з головних місій спорту – миротворчу. Відтак, філософія спорту, як і будь-яка інша філософська дисципліна, займає гідне місце у системі епістемології та когнітивістики як наукового знання у системі вищої фізкультурної освіти. Вона надає шанс і спеціалістам, і громадськості окреслити соціальну вартість спорту, його затребуваність і коштовність у теперішній спільноті. Говорячи про переваги проведення наукових випробувань у найближчі десять років, ми побачимо, що в умовах глобалізації однією з головних задач є і буде задача утворення ціннісного взаємозв'язку суб'єкта і суспільства з фізичною культурою та спортом у роки глобалізації [5, р.181-201].

Обговорення проблеми. Треба визначити проблему формування особистості спортсмена та спрогнозувати його поведінку у суспільстві. Отже, нами поставлена мета – обґрунтувати поняття спорту як продукту сучасної цивілізації, що в рамках комерціалізації і професіоналізації вимагає ґрунтовного та детального дослідження, в тому числі щодо утворювання духовно-психічних дій спортсменів. Дякуючи сучасним економічним умовам, постають проблеми відносин соціальних суб'єктів – тренера і спортсмена, які націлені на результат. На сьогоднішній день цей результат виражається в гонорарах, призових фондах, інших матеріальних заохоченнях, що мають під собою комерційне підґрунтя. Спорт – один з найнадійніших і найбезпечніших для психічного і фізичного здоров'я засобів відійти від сучасних стресів, пов'язаних з урбанізацією і технічним прогресом. Але без уваги не повинні залишатися проблеми дослідження соціальної адаптації спортсменів до життя у суспільстві після завершення занять спортом. Спортсмен після закінчення своєї кар'єри нерідко впадає у депресію і не завжди має змогу і умови для інтеграції в суспільне життя, відмічає К. Юнг [6, с. 29-40].

Кожна епоха розмовляє своєю мовою, символізує міру освоєння людиною цього світу. Мова спорту, за словами Гегеля, «опредмечується» у вигляді живих фігур тілесності людини, у той час як мова філософії акумулює всі досягнення людської культури. Філософія – це епоха, яка виражена у думках (Г.В.Ф. Гегель) [7, 440 с.]. У своїх конститутивних атрибутах спорт – це гра, змагальність, публічність і театральність. Спорт як гра відкриває таємну сутність душі, оскільки він перетворює своє тіло, свідомо відмовляється від багатьох задовольень і крайньою напругою сил ризикує втратити своє здоров'я. Одночасно на філософію спорту впливають глобальні процеси, оскільки вважається, що спорт, з однієї сторони, є інтернаціональним по своїй сутності і слугує зближенню народів, країн, цивілізацій, а, з іншої, – у спорті національне репрезентується як світове досягнення культури. Втрата національного колориту у спорті у процесі сучасної глобалізації може його деформувати, нівелювати, сприяти втраті моральної підтримки і посиленій комерціалізації. Філософія спорту стверджує філософію добра і відкидає філософію зла, антиморалі, несправедливості. Філософія спорту розвивається у поступовому

охопленні все більших верств населення: від спорту найвищих досягнень, що потребують екстремальних затрат фізичного і психологічного здоров'я (олімпійський, професійний, комерційний) до масового спорту, суспільного руху, «спорту для всіх», організованого під егідою ЮНЕСКО, метою якого є збереження спорту як культурної цінності людства.

У загальному вигляді – це питання про те, якою була спортивна дія у якості спонтанної чи колективної функції? Як можливе функціонування спорту у його специфічних програмах, що створюють одну з найважливіших сфер діяльності у суспільстві? Які соціальні потреби здатний задовольнити спорт? Які потреби поза сферою спорту формуються і сприяють розвитку його системи? Наскільки можливі і визначені інструментальні ранги спорту і в яких колах вони виконуються?

Декілька розділів у доробку Ю. Ліпеця присвячені спеціальному розгляду проблем і гострих суперечностей філософії олімпізму, яка є складовою нового наукового напрямку і нової навчальної дисципліни – філософії спорту: «Логос сучасного олімпізму», «В пошуках ідеалу сучасності», «Олімпізм і проблема свободи», «Прекрасне в олімпізмі», «Аксіологічні проблеми олімпійської архітектури», «Основи олімпійського виховання», «Олімпізм і культура». У цьому розділі розглядаються такі актуальні і важливі питання, як співвідношення спеціалізації та універсалізму, спорт як засіб і умова здійснення свободи, основні напрямки і тенденції фізичного удосконалення людини та інші. Ю. Ліпець високо оцінює місце і роль філософії спорту у системі сучасного філософського знання, хоча помічає, що видатних дослідників, які належать до цього напрямку, не так і багато. В їхнє число він включає, наприклад, Х. Ленка, Р. Макінтоша, Ф. Ландрі, Й. Поуелла, З. Кравчика і В. Столярова.

Цікавими у цьому відношенні є доробки Х. Ленка «Спорт як сучасний міф» (1999 р.) [8, с. 126-148]; «Відчуження і маніпуляція особистістю спортсмена (1979 р.) [9, с. 112-125].

Як відмічає У. Морган у роботі «Філософія спорту, історичний і концептуальний огляд та оцінка її майбутнього», вирішальну роль у академічному дебюті філософії спорту відіграли дві події. Першою була поява дослідження спорту зі старої і сформованої сфери фізичного виховання. Якщо традиційне фізичне виховання базувалося виключно на медичних і психологічних дослідженнях фізичної активності, то нова сформована сфера спортивних досліджень переслідувала більш амбіційні інтелектуальні цілі, доповнюючи медичні і педагогічні дослідження філософськими, історичними і соціологічними. Це відтиснення науки і педагогіки як основних напрямків роботи зробило можливим вивчення культурних та історичних контекстів спорту та його глибоких дискусійних проблем [10].

Вчені засвідчують, що місце філософії спорту як продукту сучасної цивілізації до цього часу не відповідає його дійсній ролі у досягненні високого рівня спортивної культури і гармонізації векторів розвитку сучасної цивілізації в умовах кризи та катастроф. Саме в цих умовах біологічна природа людей виявилася безсилою перед надмірними навантаженнями технічного (індустріального) століття – психологічними, хімічними, мутагенними, що свідчить про те, що людський організм програє у порівнянні з технікою (збільшення стресів, психічних захворювань, наркоманії,

нездорового покоління молодих людей, допінг у спорті). Спорт як соціально-ціннісна і тілесно-духовна система філософії спорту – це нормативно упорядкована діяльність людей, яка виникає, по-перше, із змагального співставлення фізичних, технічних та інтелектуальних здібностей людей; по-друге, з сукупності соціальних відносин людей, які втягуються у процес підготовки (тренувань) і здійснення цілого комплексу спортивної діяльності (змагань). Семантичне поле терміну «філософія спорту» в контексті нового наукового напрямку і нової навчальної дисципліни має декілька векторів свого становлення і розвитку: 1) особистісний (людина, яка займається спортом); 2) інституційний (спортивна діяльність суб'єктів господарської діяльності); 3) організаційний (організація спортивних шоу, які полягають у проведенні різного роду спортивних змагань). Все це потребує формування концепції сучасного спорту як системи ціннісних орієнтацій молоді за умов глобалізації [10, с. 209-215].

У сучасних умовах глобальної нестабільності сучасного світу особливого значення набуває становлення і розвиток філософії спорту як одного з нових наукових напрямків і нової навчальної дисципліни у контексті соціально-філософського дискурсу, що виходить на формування цінності фізичного здоров'я і спорту, ціннісних орієнтацій особистості та суспільства, духовно-естетичних вимірів спорту. Принцип змагальності у спорті моделює ситуацію спортивного самовизначення особистості спортсмена і свідчить про життєздатність спорту як найвищої аксіологічної цінності. Спорт, як реалізація людської екзистенції, пов'язаний з ідеєю самоствердження «Я» особистості спортсмена як неповторного творчого духу, виходу людини за межі своїх творчих можливостей, що потребує концептуальної розробки її самореалізації та самоствердження у спорті, долаючи всі негаразди, та базується на ціннісно-діяльнісному підході, що включає екзистенційні, аксіологічні, феноменологічні, онтологічні аспекти. Процес гуманізації спорту спрямований на формування особистості, яка здатна досягти високих спортивних результатів, здорового способу життя людей. Людинотворча сутність спорту, яка має загальнокультурну і об'єктивну значущість, реалізується завдяки таким функціям, як соціокультурна, оцінювально-нормативна, символічна, гуманістична, аксіологічна, інтегруюча, комунікативна, функція захисту внутрішнього світу, інтегративна, генералізуюча, пізнавальна, комунікативна, гедоністична, ілюзорно-компенсаторська, соціоемоційна, естетично-емоційна, політична, соціалізації, соціальної мобільності, ціннісного орієнтування, що свідчать в цілому про місце і роль спорту у житті суспільства.

Функції спорту спрямовані на розвиток не тільки культури рухів, тіла будови, але й удосконалення чуттєво-моральної сфери, розвиток універсальної чуттєвості та духовності. Функція спорту як підсистема професійної освіти і один з наукових напрямків викликана до життя тим, що у контексті даного напрямку відбувається розширення горизонту соціально-філософського осмислення спорту [11]. Із самого зародження спорту це були фізичні вправи, ігри, єдиноборства спортивного характеру, змагання в метанні, стрибках через перепони, дії, що були пов'язані зі здобиччю засобів існування. Не випадково Ж.-Ж. Руссо говорив, що теорія «природного виховання» допоможе зцілити пороки свого часу. У сучасному розумінні

спорт – це прагнення людини до розширення меж своїх фізичних можливостей, що реалізуються через систему фізичних вправ та участі у змаганнях, через фізичну підготовку у системі виховної культури здорового способу життя та формування образу людини майбутнього як стратегічної мети філософії освіти [12, с. 135-139].

На нашу думку, філософія спорту, як нова навчальна дисципліна, належить до соціальної педагогіки, з однієї сторони, а з іншої – до соціальної філософії, яка акумулює соціально-комунікативні та екзистенційно-особистісні виміри. Основна сутність філософії спорту, як нової навчальної дисципліни, – це соціально-філософське осмислення спорту як найважливішої передумови формування культури людини, у контексті якої повинні діяти моральні засади спорту і долатися суперечності та конфлікти спорту. Спорт, що виростає з духу змагальності, моделює ситуацію людського самовизначення, яке можливе тільки в ситуації «Я-Інший», у співставленні своїх показників з показниками «Іншого». Спорт – це сукупність найбільш дієвих засобів і методів фізичного виховання, одна з основних форм підготовки людини до фізичної праці, суспільно необхідних видів суспільної діяльності, як свідчить аналіз рівня розвиненості ціннісних орієнтацій студентів у трансформаційному суспільстві [13, с.113-120]. Філософія спорту, як підсистема професійної освіти, має гуманістичну спрямованість лише тоді, коли реалізуються творчі потенції людини, а не вузько прагматичні інтереси, якщо спорт є реалією культури і збагачує духовне існування суспільства у сенсі його наповнення образністю самобутнього «Я». Тим більше, що спорт, як соціально-ціннісна і тілесно-духовна система, має здатність до самоорганізування, як відмічає В. Андрущенко у роботі «Організоване суспільство: проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть» [14].

Соціально-комунікативні і духовно-екзистенційні виміри спорту дозволяють глибоко усвідомити ціннісний характер спортивної діяльності, що виражається в гармонізації тілесного, душевного і духовного основоположень, а не однобокого розвитку особистості. Суспільство повинно стати іншим, щоб реалізувалася гармонія спорту вищих досягнень, щоб долалося відношення до спорту тільки як засобу комерціалізації. Тому сьогодні, в контексті філософії спорту як нового наукового напрямку, слід сформуванати інтерперсональну концепцію спорту як субстанціональності особистості, згідно з якою спортивні досягнення, з однієї сторони, є продуктом особистісного росту, а з іншої, спорт – це явище загальнопланетарного масштабу. Тому, як відмічає український філософ М. Ібрагімов, що досліджує філософію спорту, предметом філософії спорту є вчення про сутність і життєвий сенс спорту в дискурсі соціокультурного феномена, який представляє собою відтворення в образах фізичної культури еталонів людської тілесності. Якщо ми дійсно вважаємо, що сучасний спорт, який розвивається в контексті європейської культури, представляє собою не тільки філософію тілесності, але й як соціокультурний феномен, то вчені повинні розвивати філософію спорту як новий науковий напрям, що досліджує онтологічні, метафізичні, аксіологічні, феноменологічні, екзистенційні основи спорту, як складного не тільки соціального, але й культурного та економічного феномена в контексті формування світоглядної

культури студентської молоді й основи управління процесом становлення системи цінностей.

Можемо означити, що якщо бізнес вкладає великі гроші у спорт, то це означає, що спорт відповідає внутрішнім імпульсам сучасного суспільства і культури, тобто спорт потрібний суспільству. Хоча практика демонструє, що бізнес спекулює на «тілі» спорту у своїх корисних інтересах, приносить у світ спорту свої жорсткі закони, і це свідчить про те, що спорт втрачає свою чистоту і моральність [15, с. 288].

Підсумовуючи вище згадане, нами було звернуто увагу на те, що проблеми спорту мають місце не тільки в Україні, але і в інших країнах світу. До найбільш поширених можна віднести комерціалізацію спорту, його політизацію і монополізацію, девіацію, ринковий механізм здійснення спортивних заходів і діяльності, низький рівень державного регулювання спортивної галузі, недостатню фінансову підтримку з боку держави. Особливу увагу для негайного вирішення на державному рівні необхідно звернути на проблеми, які пов'язані з падінням розвитку дитячого, юнацького, масового спорту. Крім того, особливу вагу слід приділити питанню щодо сприяння підвищення ефективності всієї міжнародної та національної спортивної галузі, тобто рівня розвитку світової спортивної науки, спортивної інфраструктури, практичної реалізації Національної доктрини спорту в Україні. Ми погоджуємося з думкою авторитетних авторів, які вважають, що необхідно винести у якості предмета для наукової дискусії наступну дефініцію: філософія спорту – це навчальна дисципліна і міждисциплінарна сфера знання, що розкриває зміст ідеалів спорту і фізичної культури, а також досліджує специфіку їх втілення у цивілізованій простір як культурно-історичного феномену спорту, як субстанційної основи розвитку особистості в контексті європейської парадигми.

Досліджуючи філософію спорту як продукту сучасної цивілізації, слід підкреслити, що у цьому середовищі розвиваються деструктивні явища і проблеми: суперечності між реальною орієнтацією учасників спортивного руху на прагматичні цінності з гуманістичними ідеалами і цінностями, які проголошує філософія спорту. Ці ідеали, як проголошує відомий німецький вчений О. Группе, слід звести до вирішення окремих завдань: формування концепції гармонічного розвитку особистості; реалізація можливості самовдосконалення на шляху до вищих спортивних досягнень; введення принципу аматорства як виявлення самодисципліни і відмови тільки від матеріальної користі; розробка етичного кодексу спорту; формування спортивної еліти. Практично ці ідеали зводяться до концепції єдності фізичного, інтелектуального і духовного розвитку особистості, яка вже з'являється у світі спорту, оскільки удосконалення вже не розцінюється вище перемоги на Олімпійських іграх; зрідка зустрічається орієнтація тільки на гармонічний розвиток особистості. Тому, вчені ставлять питання «Чи багато знайдеться у сучасному спорті прихильників принципу єдності фізичного, інтелектуального і духовного розвитку особистості?»

У цій ситуації багато вчених і суспільних діячів звертають увагу на зростаючу потребу у поновленій філософії спорту та базових концепцій спортивного руху, ставлять питання про необхідність розробки «нової філософії олімпізму», в основі якої

лежить принцип єдності фізичного, інтелектуального і духовного розвитку особистості. Як підкреслює С. Ердєм, член МОК, президент НОК Туреччини, потребує переосмислення не тільки концепція олімпізму, але й роль спорту у сучасному світі в цілому.

Для даного дослідження важливим ключовим моментом є ідеї Мирослава Мілика, який розглядає зміст і розвиток спорту з позицій неотомізму, приймаючи за висхідні пояснювальні принципи погляди про співвідношення духовного і тілесного Фоми Аквінського. Однією з центральних категорій, яка характеризує сутність спорту, у Мілика є категорія «виправність» (*sprawność*), під якою розуміється відповідність будь-чому чи будь-кого (але, перш за все, людині) своїй природі чи функції. Постільки вживане Фоמוю Аквінським латинське «*habitus*» не покривається у своєму значенні польським «*sprawność*», Мілик виділяє два варіанти сутності поняття «виправність» як широке і вузьке. У широкому сенсі це поняття означає функціональність і відповідність стосовно до речей і тварин. У цьому значенні воно застосовується і для характеристики тіла людини, її фізичних тілесних можливостей і здібностей. Що стосується самої людини, то до неї застосовується лише вузьке розуміння виправності – як повне підпорядкування функціональних структур духу, розуму і волі. Іншими словами, вузький смисл поняття «виправність» – це виправність духу, що діє в тілі і проявляється через посередництво тіла. Іншими словами, духовна виправність, яка направляє і організує фізичну, складає сутність і зміст фізичної культури особистості, яка лежить в основі сутності нового світогляду, нової людини, нового суспільства майбутнього, як відмічає В. Г. Воронкова [16, с.134-152].

Таким чином, слід зробити **висновок**, що філософія спорту, як продукт сучасної цивілізації, містить у собі безліч проблем у спортивній галузі: постання і рух олімпійського спорту в умовах вимог глобалізації; дослідження поняття спорту як першооснови для самореалізації особистості; утворення ідейного задуму сучасного спорту як певного порядку ціннісних орієнтацій молоді в умовах глобальної нестабільності людства; визначення спорту як знаково-символічної і комунікативної системи; розгляд поняття людиновимірності спорту крізь призму системи родової сутності особистості; значення екзистенційних основ спорту у здійснюванні трансценденції і незалежності.

З усього вище викладеного, слід відмітити, що філософія спорту – це найперспективніший напрямок філософської думки, де поєднуються зацікавленість особистості і суспільства, особистості і організацій, особистості та оточуючої сфери, особистості і соціуму, особистості й країни.

Спорт – це один з найважливіших засобів етичного і естетичного виховання, задоволення духовних запитів суспільства, це цілий світ емоцій, що породжуються успіхами і невдачами у змаганнях, складний комплекс міжлюдських відносин і, зрештою, найпопулярніше шоу, значимість якого починає стрімко зростати.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. – 339 с.
2. Ленк Х. Отчуждение и манипуляция личностью спортсмена. *Спорт и образ жизни*: сб. ст. / сост. В.И. Столяров, З. Кравчик. М.: Физкультура и спорт, 1979. – С. 112-125.
3. Білогур В.Є. Спорт як соціально-ціннісна і тілесно-духовна система. *VERSUS: Науково-теоретичний часопис*. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2013. – №2 (2). – С.68-73.
4. Berger, P. The Social Construction of Reality Lyrics. / P. Berger and T. Luckmann. Moscow: Mosk. Philosophy. Fund, 1995. – 322 p.
5. Bartelson J. Three Concepts of Globalization. *International Sociology*. L., 2000. – Vol. 15. – P. 181-201.
6. Юнг Г. Проблема души современного человека // Это человек: Антология.- М.: Высшая школа, 1995. – С.29-40.
7. Гегель Георг. Феноменология духа // Георг Гегель. Сочинения АН СССР, Ин-т философии; пер. Шпет Г. – М.: Изд-во АН ССР, 1959. – Т.4.- Ч.1. – 1959. – 440 с.
8. Ленк Х. Спорт как современный миф? // Разум и экзистенция: анализ научных и вненаучных форм мышления / Под ред. И.Т. Касавина и В.Н. Поруса: Изд-во РХГИ, 1999. – С. 126-148.
9. Ленк Х. Отчуждение и манипуляция личностью спортсмена. *Спорт и образ жизни*: сб. ст. / сост. В.И. Столяров, З. Кравчик. М.: Физкультура и спорт, 1979. – С. 112-125.
10. Молодые люди и спорт: Европейский манифест. Принят конференцией министров по спорту европейских стран в Лиссабоне 18 мая 1995 года; Декларация участников европейской конференции «Спорт и местное управление», принятая в г. Годоло (Венгрия) 3 февраля 1996 года; Резолюция 9-й Европейской конференции министров спорта, принятая в Братиславе 31 мая 2000 г.
11. Білогур В. Є. Формування концепції самореалізації особистості у спорті в умовах трансформаційних змін: теоретичні і праксеологічні виміри. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. – Київ, 2015. – Вип. 93. – С. 209-215.
12. Базалук О. Формування образу людини майбутнього як стратегічна мета філософії освіти. *Українознавство*. – 2010. – №2. – С. 135-139.
13. Білогур В.Є. Аналіз рівня розвиненості ціннісних орієнтацій студентів-економістів у трансформаційному суспільстві. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*: [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя: Вид. РВВ ЗДІА, 2013. - Вип. 53. - С. 113-120.
14. Андрущенко В.П. Організоване суспільство: проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу. – К.: ТОВ «Атлант ЮЕМСІ», 2006. – 502 с.
15. Пелагеша Н. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації. – К.: НІСД, 2008. – 288 с.
16. Воронкова В.Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего: [Монография] / Кого и как воспитывать в подрастающих

поколениях // Под ред. О.А.Базалука. – К.: Издательский дом «Скиф». – 2012. – Т.2. – С.134-152.

References

1. Ananiev, B. (1968) Man as an object of knowledge. B. Ananyev. Leningr Publishing House. Univ., – p. 339.
2. Lenk, X. (1979). Alienation and manipulation of the athlete's personality. Sport and lifestyle. Sat. Art. Stolyarov & Tailor. Physical Education and Sport. – Pp. 112-125.
3. Bilohur, V. Sport as a social-value and bodily-spiritual system. V. Bilohur. Scientific-theoretical journal. Pp. 68-73.
4. Berger, P. (1995). The Social Construction of Reality Lyrics. P. Berger & T. Luckmann, Moscow. Mosk. Philosophy Fund. – p. 322.
5. Bartelson, J. (2000). Three Concepts of Globalization. International Sociology. Volume 15. Pp. 181-201.
6. Jung, G. (1995). The problem of the soul of the modern man. This is a man. Anthology. Higher School. – P. 29-40.
7. Hegel, G. Phenomenology of the Spirit. G. Hegel. Works. Acting USSR Academy of Sciences. Institute of Philosophy. trans. Spet G.
8. Lenk, X. (1999). Sports as a modern myth. Reason and Existence. An Analysis of Scientific and Non-Scientific Forms of Thinking Ed. I. Kasavina and V. Sails. St. Petersburg. Publishing House of the RCCI. – P.126-148.
9. Lenk, X. (1979). Alienation and manipulation of the athlete's personality. Sport and lifestyle. Sat. Art. Stolyarov & Tailor. Physical Education and Sport. – P. 112-125.
10. Young People and Sport. European Manifesto. Adopted by the Conference of Ministers for Sport of European Countries in Lisbon on 18 May 1995; Declaration by the participants of the European Conference "Sport and Local Governance". Adopted in Godolo (Hungary) on 3 February 1996; Resolution of the 9th European Conference of Ministers of Sport. Adopted in Bratislava on 31 May, - 2000.
11. Bilohur, V. (2015). Formation of the concept of self-realization of personality in sport in the conditions of transformational changes. theoretical and praxeological dimensions. *Gilea: scientific bulletin*. Collection of offshore works. Kiev. Issue 93. P. 209-215.
12. Bazaluk, O. (2010). Image formation of the future person as a strategic goal of the philosophy of education. *Ukrainian Studies* №2. P. 135-139.
13. Bilohur, V. (2013). Analysis of the level of development of value orientations of students-economists in a transformational society. V. E. Bilohur. *Humanities Bulletin of Zaporozhye State Engineering Academy*. Zaporozhye. Issue of RVD ZDIA. Issue 53. – P. 113-120.
14. Andrushchenko, V. (2006). Organized society: the problem of organization and social self-organization in the period of radical transformations in Ukraine at the turn of the century: experience of socio-philosophical analysis.. Atlant SEMC LLC. P. 502.
15. Pelagesha, N. (2008). Ukraine in Meaningful Wars of the Postmodern. Transformation

of Ukrainian National Identity in conditions of Globalization. NISD. – P. 288.

16. V. Voronkova, Formation of a New World View, a New Person, a New Society of the Future: [Monograph] / Who and how to educate in the younger generations // Ed. O. Bazaluk. – K. : Skif Publishing House. - 2012.- Vol.2.- P.134-152.

Влада Білогур. Становлення і розвиток філософії спорту як продукту сучасної цивілізації.

У статті надано аналіз філософії спорту як результату дії сучасної цивілізації, що тільки формується; також висвітлено розвиток та зв'язок філософії спорту з теперішніми перебігами глобальних змін життєдіяльності людства; розглянуто поняття спорту як важливої частки сучасної масової культури, що зачіпає всі сфери життя суспільства; визначено основні протиріччя, якими займається філософія спорту; роз'яснено, що таке понятійно-категоріальний апарат з точки зору сучасної соціології, поняття «тілесного» у відповідності з концепцією філософії спорту та її значення для нинішнього розуміння питань спорту і фізичної культури; розкрито напрямки збільшення дієвості філософії спорту в умовах сучасності з метою запровадження її по-справжньому людяної сутності; продемонстровано, що відбувається в спорті і спортивній діяльності, які детерміновані сучасною соціокультурною та глобальною ситуацією.

Ключові слова: *філософія спорту, спорт, спортивна діяльність, фізкультурна діяльність і виховання, олімпійський спорт, «спорт для всіх», дитячий і юнацький спорт, гуманний потенціал спорту.*

Влада Білогур. Становление и развитие философии спорта как продукта современной цивилизации.

В статье дается анализ философии спорта как продукта современной цивилизации, который только формируется; проанализирована эволюция философии спорта и ее связь с современными процессами глобальной трансформации человечества; рассмотрено понятие спорта как важной части современной массовой культуры, которая затрагивает все сферы жизни общества, определены основные противоречия, которыми занимается философия спорта, разъяснено, что такое понятийно-категориальный аппарат с точки зрения современной социологии, понятие «телесного» в соответствии с концепцией философии спорта и ее значение для современного понимания проблем спорта и физической культуры; раскрыты пути и направления повышения эффективности философии спорта в современных условиях с целью культивирования ее по-настоящему гуманной сущности; показано происходящее в спорте и спортивной деятельности, которые детерминированы современной социокультурной и глобальной ситуацией.

Ключевые слова: *философия спорта, спорт, спортивная деятельность, физкультурная деятельность и воспитание, олимпийский спорт, «спорт для всех», детский и юношеский спорт, гуманный потенциал спорта.*

Vlada Bilogur. The establishment and development of the philosophy of sports as a product of modern civilization.

This paper analyzes the philosophy of sport as a new scientific direction and discipline that just formed and produces its own subject and object, analyzes the evolution of the philosophy of sport and its relationship

with contemporary processes of global transformation of humanity, identified the problem, which it is engaged, developed concepts and categories of the concept of the philosophy of sport and its importance for the modern understanding of sport and physical culture reveals ways to improve the efficiency and direction of philosophy of sport in modern conditions for the cultivation of truly human nature, shows the changes that occur in sports and sports activities, deterministic contemporary socio-cultural and global situation.

Many problems related with the analysis of somatic (physical) culture as a sphere of culture, which is the main content of the socialization process and the "domestication" of sociocultural modifications body (bodily, corporeal being) human. This approach in the context of the relationship between social and biological discover a new aspect - social and biological value in the physical development of man in his bodily existence. It is necessary to express the prediction that as the development of society will increasingly grow conscious of the significance of various effects on physical well-being, and among them - teaching. An opportunity to analyze the issue of the possible and the real value orientations of the individual, different social groups and society as a whole in relation to the bodily existence of man, the evolution of the value system of nature within contemporary culture. In this regard, there is a need analysis of different models of somatic (physical) culture. Each model is characterized by the fact that the value of the body (or set of values) serves as a benchmark for social entity (individual, social group, society), determine its relation to the body, his behavior, and even lifestyle. So to say "about the sport in general" - it does not see the real patterns of differentiation multivariate sports movement in society. Humanized sport - is to strengthen it humane principles and different modes of human relations in sports practice. All serious research on the philosophy of sport suggests that it originated and developed as a cultural converting respect human needs and relationships of competitive activity, but really humane basis. Sport as a cultural phenomenon, despite its long-standing practice remains little developed as a scientific field. It turns out that, on the one hand, sport is an extremely complex and controversial phenomenon, and, second, still not finished "building construction theory of sport". At the same time it is important to understand the sport and recognition of its several varieties: 1) sport for all, 2) sport for the few - for the highest achievements (an Olympic sport, commercial and non-commercial). All these types of sports do they mostly only inherent function. So, for all sports attracts people to the values of physical education, educates and enables them to more clearly disclosed in work, art and any other activity improves quality of life. Commercial sport that used to be called a professional, as a spectacle and celebration attracts the attention of producers of goods and services. Thanks to television advertising and it speeds up the development of industrial relations and advertising. With the commercialization and professionalisation of sport especially weighed explore issues relating to the formation of moral behavior of athletes.

Keywords: *philosophy of sport, sports, sporting activities, sports activities and education, Olympic sports, "sport for all" children and youth sports, the future of sport, humane potential of sport.*

Information about the author:

Bilohur Vlada Evhenivna

bilovlada@gmail.com

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

St. Hetmanskaya 20, c. Melitopol, Zaporizhzhia region,

72312, Ukraine

Відомості про автора:

Білогур Влада Євгеніївна

bilovlada@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

вул. Гетманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька обл.,

72312, Україна